

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวกในการศึกษา
ค้นคว้า ผู้วิจัยจึงขอแยกศึกษาเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ชุดการสอนแบบศูนย์การ-
เรียน การสร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษาระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย และงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง โดยมีหัวข้อตามลำดับดังนี้

ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน

ความหมายและแนวคิดในการสร้างชุดการสอน

คือ การนำระบบสื่อประสม (Multi-Media) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและ
ประสบการณ์ของแต่ละหน่วยมาช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่าง
มีประสิทธิภาพมากขึ้น ชุดการสอนนิยมจัดไว้ในกล่องหรือซองเป็นหมวด ๆ ภายในชุด
การสอนจะประกอบไปด้วย คู่มือการใช้ชุดการสอน สื่อการเรียน ที่สอดคล้องกับเนื้อหา
และประสบการณ์ เช่น รูปภาพ สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ขนาด 8 ม.ม. แผนคำ-
บรรยาย วัสดุอุปกรณ์ การสาธิต ฯลฯ และการมอบหมายงานเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบ-
การณ์กว้างขวางขึ้น (คณะนิติปรัชญาโทเทคโนโลยีทางการศึกษา 2519 : 130)

แนวคิดพื้นฐานที่มีต่อการสร้างชุดการสอน คือ ในปีคริสตศักราช 1956
เอพสแตน (Epstein 1956 : 30) สรุปไว้ว่า บทเรียนโปรแกรม และบทเรียน
สำเร็จรูปอื่น ๆ สร้างจากความเชื่อของ สกินเนอร์ ในทฤษฎีเสริมแรง หลักการสนอง
งาน และกฎการสนองตอบของทอร์นไคค์ (Thorndike) ดังนั้น การสร้างบทเรียน
ชุดการเรียนการสอนต้องอาศัยความเชื่อของสกินเนอร์ และกฎการเรียนรู้ของทอร์นไคค์
บทเรียนนั้นจึงจะน่าสนใจต่อไป

ในปีคริสตศักราช 1962 ดีเทอร์ไลน์ (Deterline 1962 : 45)
ได้กล่าวถึงการใช้กฎการเสริมแรงเป็นแนวคิดของการใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การ-

เรียนและบทเรียนโปรแกรมว่าการเสริมแรง เช่น สิ่งเร้าทำให้เกิดการตอบสนอง สิ่งเร้าชนิดเดียวกันทำให้เกิดการตอบสนองชนิดเดียวกัน การตอบสนองเป็นการเสริมแรง เพราะเมื่อนักเรียนทราบว่าสิ่งที่เขาตอบนั้นถูก ทำให้เขาเรียนต่อไปได้ สิ่งนั้นจะเป็นการเสริมแรงให้เขาคั้งใจทำ และทำอย่างระมัดระวัง และเมื่อสิ่งเร้าคือ เนื้อหาวิชาในแต่ละกรอบที่เขาจะต้องเรียน เขาย่อมตั้งใจเรียน เมื่อเกิดการเสริมแรงขึ้น พฤติกรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้านั้น

ประเภทของชุดการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ จำแนกชุดการสอนตามลักษณะการใช้ออกเป็น 3 ประเภท (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ 2521 : 58-59) คือ

1. ชุดการสอนประกอบการบรรยาย เป็นชุดการสอนที่กำหนดกิจกรรมและสื่อการสอนให้ครูใช้ประกอบการสอนแบบบรรยาย เพื่อเปลี่ยนบทบาทของครูให้ผู้น้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นชุดการสอนที่ครูเป็นผู้ใช้ บางครั้งจึงเรียกว่า "ชุดการสอนสำหรับครู" จะมีเนื้อหาเพียงอย่างเดียว โดยแบ่งเป็นหัวข้อที่จะบรรยายและประกอบกิจกรรมไว้ตามลำดับขั้น สื่อที่ใช้อาจเป็นแผ่นคำสอน สไลด์ ประกอบเสียงบรรยายในเทป แขนงภูมิ แขนงภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้อภิปรายตามปัญหาและหัวข้อที่ครูกำหนดไว้เพื่อความเรียบร้อยในการใช้ ชุดการสอนประเภทนี้มักจะบรรจุในกล่องที่มีขนาดพอเหมาะแก่กับจำนวนสื่อการสอน

2. ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม การเรียนในปัจจุบัน ครูทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมสภาพการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้ประสานงาน ผู้เรียนจะเรียนจากชุดการสอนในห้องเรียนแบบกิจกรรมที่เรียกว่า "ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน" ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่มจะประกอบด้วยชุดย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์มีสื่อหรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนผู้เรียน ในศูนย์กิจกรรมนั้น ๆ สื่อที่ใช้ในศูนย์จัดไว้ในรูปสื่อประสม อาจใช้ป็นสื่อรายบุคคลหรือสื่อสำหรับกลุ่มที่ผู้เรียนหึ่งศูนย์จะใช้ร่วมกันได้ ผู้เรียนที่เรียนจากชุดการสอนนี้จะต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อยในระยะเริ่มเรียนเท่านั้น หลังจากเคยชินแล้วผู้เรียนจะสามารถ

ช่วยเหลือกันและกันได้เอง หากมีปัญหามาสามารถซักถามครูได้เสมอ

3. ชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่จัดระบบขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเองตามลำดับขั้นที่ระบุไว้ โดยมีห้องเรียนพิเศษที่เรียกว่า "ห้องเรียนรายบุคคล" ที่จัดเตรียมไว้ ขณะผู้เรียนใช้ชุดการสอนเมื่อมีปัญหาระหว่างการเรียนสามารถปรึกษากันได้ ผู้สอนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้ประสานงาน ผู้เรียนอาจนำชุดการสอนประเภทนี้ไปเรียนที่บ้านได้ด้วย โดยมีผู้ปกครองคอยให้ความช่วยเหลือ ชุดการสอนรายบุคคลจะสามารถฝึกฝนและส่งเสริมนิสัยของนักเรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นอย่างดี

ลักษณะของชุดการสอน

ชุดการสอนนั้นรู้จักแพร่หลายในชื่อต่าง ๆ กัน เช่น Learning Package, Instructional Package, Instructional Kits อย่างไรก็ตาม ชุดการสอนในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้มีสิ่งที่เป็นโครงสร้างคล้ายคลึงกัน 7 ประการ (วาสนา ชาวหา 2522 : 32) คือ การวางจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะต้องเรียนการบรรยายเนื้อหา การวางวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การเลือกกิจกรรมในการเรียน การวางกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดทัศนคติ เครื่องมือวัสดุครั้งแรก วัสดุตนเอง วัสดุครั้งสุดท้าย และคู่มือครู

ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน สิ่งสำคัญของการจัดชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน ก็คือ "กิจกรรม" ซึ่งจะต้องมีวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญของชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนแต่ละชุดนั้นประกอบด้วย (ไชยยศ เรืองสุวรรณ 2521 : 231)

1. คู่มือครู จะช่วยให้ครูใช้ชุดการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจทำเป็นเล่มหรือเป็นแผ่น โดยมีส่วนต่าง ๆ ดังนี้คือ คำชี้แจงสำหรับครู สิ่งที่ครูต้องเตรียม บทบาทของนักเรียน การจัดชั้นเรียนพร้อมแผนผัง แผนการสอน แบบฝึกหัดปฏิบัติ (พร้อมเฉลย) และการประเมินผล (แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พร้อมเฉลย)

2. แบบฝึกหัด แบบฝึกหัดเป็นคู่มือให้นักเรียนที่จะใช้ประกอบกิจกรรมการเรียน บันทึกคำอธิบายของครูและทำงาน หรือแบบฝึกหัดตามที่ครูมอบหมายไว้ในบัตรกิจกรรม แบบฝึกหัดปฏิบัติอาจแยกเป็นชุด ๆ ละ 1-3 หน้า หรือนำมารวมเป็นเล่มก็ได้

3. สื่อสำหรับศูนย์กิจกรรม ในการผลิตชุดการสอนจะมีระบบในการผลิตที่จะต้องมีการแบ่งวิชาเป็นหน่วย แบ่งหน่วยเป็นหัวเรื่อง มีการกำหนดความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียน การประเมินผล และสื่อการสอน การจัดสื่อการสอนนั้นกระทำได้โดยจำแนกสื่อประเภทต่าง ๆ ไว้ตามหัวเรื่องและกิจกรรมการเรียน และมีกิจกรรมสำรองสำหรับนักเรียนที่เรียนเร็วหรือเรียนช้าเกินไปไว้ด้วย

4. แบบทดสอบสำหรับการประเมินผล เป็นแบบทดสอบอิงเกณฑ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จำนวน 5-10 ข้อ ซึ่งครูใช้เป็นแบบสอบก่อนและหลังเรียน โดยมีกระดาษคำตอบเตรียมไว้ต่างหาก

การสร้างชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน

การผลิตชุดการสอน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ ได้ทำการทดลองวิจัยเกี่ยวกับการผลิตชุดการสอน ที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2518 ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญในการผลิต 10 ขั้นตอนด้วยกัน (ไชยยศ เรืองสุวรรณ 2521 : 233) คือ

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการ เป็นแบบสหวิทยาการตามที่เห็นเหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน โดยแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอน ประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ใน 1 สัปดาห์ หรือสอนได้หน่วยละครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องกำหนดว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์อะไรแก่ผู้เรียนบ้าง แล้วกำหนดหัวข้อเรื่องออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ จะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมนแนวคิด สาระ และหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้ เพื่อเป็นแนวทางจัดเนื้อหาการสอนในสอดคล้องกัน

5. กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง โดยเขียนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ควรมีเกณฑ์การ เปลี่ยนพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางการเลือกและการผลิตสื่อการสอน "กิจกรรมการเรียนรู้" หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำสั่ง ทอมคำถาม เขียนแบบ ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ การเล่นเกม ฯลฯ

7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ (Criterion Test) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากเรียนจากชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้แล้ว นักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้อะไร ความวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ครูใช้ ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้วก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้ เพื่อนำไปทดลองหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการสอน นิยมตั้งไว้ 90/90 สำหรับเนื้อหาที่เป็นความจริง และไม่ต่ำกว่า 80/80 สำหรับวิชาทักษะ เช่น ภาษา เพราะการเปลี่ยนพฤติกรรมศึกษาระยะเวลาไม่สามารถเปลี่ยนและวัดได้ทันทีที่เรียนเสร็จไปแล้ว

9. หาประสิทธิภาพของชุดการสอน ผู้สร้างจะต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล

10. การใช้ชุดการสอน ผู้สร้างจะต้องสร้างคู่มือการใช้ชุดการสอนสำหรับครูที่จะใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

หมายถึง การจัดสภาพห้องเรียนที่นำโต๊ะ เก้าอี้ มาจัดเป็นกลุ่ม โดยการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยแล้วแต่ละคนและเนื้อหา การจัดห้องเรียนแบบนี้ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้เรียน ซึ่งแต่ละศูนย์การเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมีการประกอบกิจกรรมแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในชุดการสอน แต่ละกลุ่มจะใช้เวลาประมาณ 15-25 นาทีสำหรับประกอบกิจกรรมตามคำสั่ง เมื่อนักเรียนในศูนย์การเรียนแต่ละกลุ่มประกอบกิจกรรมเรียบร้อยแล้วก็จะมีการเปลี่ยนศูนย์การเรียนจนกระทั่งครบทุกศูนย์ จึงจะถือว่าเรียนเนื้อหาในแต่ละหน่วยครบตามที่กำหนดไว้ (ไชยยศ เรื่องสุวรรณ 2521 : 215) การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนนี้อาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีการใช้สื่อประสม (Multi-Media Instruction) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นการบูรณาการการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ และกลุ่มกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา และฝึกฝนพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนให้มากที่สุด (รัชยงค์ พรหมวงศ์ 2517 : 55)

การจัดกลุ่มนักเรียน สามารถจัดได้ 3 ประเภท ดังนี้ :- จัดกลุ่มตามความสามารถระดับสติปัญญาและความสามารถของแต่ละบุคคล จัดกลุ่มตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล และจัดตามความสามารถในการเรียน คือ จัดตามระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแต่ละบุคคล

สำหรับการจัดกลุ่มนักเรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนนั้น จะต้องเป็นการจัดกลุ่มตามความสนใจ คือ นักเรียนคนใดสนใจเรียนเนื้อหาวิชาในศูนย์การเรียนใด ก็เรียนตามนั้น แต่ในกลุ่มไม่ควรเกิน 12 คน เพราะการเรียนในกลุ่มย่อยที่มีจำนวนนักเรียนน้อย ๆ จะทำให้บรรยากาศเป็นกันเอง และทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูต้องเป็นผู้กำหนดว่าศูนย์การเรียนหนึ่งจะต้องมีนักเรียนกี่คน ถ้าศูนย์การเรียนใดมีนักเรียนเกินกว่าที่กำหนดไว้ ครูต้องจัดให้นักเรียนที่เกินไปอยู่ศูนย์การเรียนอื่น เพื่อให้ทุกศูนย์การเรียนมีจำนวนนักเรียนเท่ากัน

การดำเนินการสอนแบบศูนย์การเรียน

การสอนขึ้นอยู่กับวิธีการหรือเทคนิคของครูแต่ละคนเป็นสำคัญ การดำเนินการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนควรจะทำตามลำดับขั้น ดังนี้คือ

1. การนำเข้าสู่บทเรียน เมื่อเริ่มชั่วโมงนักเรียนนั่งเรียบร้อยแล้ว ครูอาจจะเรียกชื่อใช้เวลา 2-3 นาที ชี้แจงเรื่องทั่ว ๆ ไป ต่อจากนั้นจึงนำเข้าสู่บทเรียน ประมาณ 5-10 นาที และชี้แจงลักษณะของศูนย์กิจกรรมต่าง ๆ แล้วให้นักเรียนเลือกไปยังศูนย์ที่ตนสนใจ นักเรียนทุกคนมีโอกาสงานกิจกรรมต่าง ๆ เท่าเทียมกัน โดยหมุนเวียนกันจนครบทุกกลุ่ม

2. การดำเนินกิจกรรม เมื่อครูชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจและไม่มีปัญหาแล้ว ครูจะให้เวลานักเรียนประมาณ 20-30 นาที สำหรับประกอบกิจกรรมในแต่ละศูนย์ สำหรับกิจกรรมที่ใช้เวลานานอาจทำการหมุนเวียนในชั่วโมงต่อไป

3. การสรุปบทเรียน ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที ครูควรได้พูดคุยกับนักเรียนทั้งชั้น เพื่ออภิปรายปัญหาต่าง ๆ จากการเรียนในศูนย์การเรียนทั้งหมด จนนักเรียนหมดความข้องใจ ก่อนปล่อยให้นักเรียนครูอาจให้การบ้านหรือชี้แจงเรื่องทั่ว ๆ ไป (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2518 : 12)

บทบาทของครูในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

บทบาทของครูในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนแตกต่างไปจากห้องเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เพราะการถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์แก่ผู้เรียนนั้น อาศัยกระบวนการที่จักรระบบไว้ในชุดการสอน ครูจึงไม่จำเป็นต้องสอนนักเรียนด้วยการพูด หรือ "กรอกความรู้" ตลอดเวลา การสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ครูควรมีบทบาท ดังนี้

1. กำกับการเรียนรู้อย่างไรให้นักเรียนเป็นผู้แสดง และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนด้วยตนเองตามที่กำหนดไว้ในชุดการสอน

2. ประสานงานกิจกรรมการเรียน ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวาง ครูจะมีบทบาทในการประสานงานกิจกรรมของนักเรียนทุกกลุ่มตามที่กำหนดไว้ในชุดการสอน และ

ประสานงานกับครูในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสานงานกับวิทยากรที่จะเชิญมา
รวมในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

3. มันทักษะพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน ครูมีเวลาสังเกตพฤติกรรมการ-
เรียนของนักเรียนแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม ในขณะที่นักเรียนกำลังประกอบกิจกรรมการ-
เรียน โดยสังเกตพัฒนาการของนักเรียนเกี่ยวกับ

- 3.1 การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 3.2 การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- 3.3 ความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่งที่กำหนดไว้ในชุดการสอน
- 3.4 ความสามารถในการทำงานให้ลุล่วงได้ด้วยตนเอง
- 3.5 ความสามารถที่จะเข้าใจเนื้อหาสาระและมโนทัศน์ที่ถูกต้อง
- 3.6 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

4. เป็นแหล่งความรู้แหล่งหนึ่งสำหรับนักเรียน ถึงแม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะ
บรรจุอยู่ในชุดการสอนแล้วก็ตาม ครูก็ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือเป็นแหล่ง
ความรู้สำหรับนักเรียนใคร่เสมอ ครูอาจจะต้องอธิบายข้อของใจในบทเรียนให้นักเรียน
แต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มเข้าใจ และนอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้สอนในชั้นนำเข้าสู่บท-
เรียน และชั้นสรุปบทเรียนอีกด้วย

5. เตรียมกิจกรรมและสื่อการสอนเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์
ที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากชุดการสอนบรรจุเนื้อหาไว้ 2 ประเภท คือ

5.1 เนื้อหาที่เป็นสากล ไม่เปลี่ยนแปลงไปง่าย ๆ เช่น ความจริง
ตามธรรมชาติ หลักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

5.2 เนื้อหาที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุการณ์ของโลก เช่น การ-
เมืองการปกครอง ฯลฯ ครูอาจจะต้องคิดและเตรียมกิจกรรม หรือสื่อการสอนเพิ่มเติม
เพื่อให้บทเรียนมีคุณภาพยิ่งขึ้น (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2518 : 18-19)

บทบาทของนักเรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

บทบาทของนักเรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนจะเปลี่ยนจากผู้คอยรับ
ความรู้จากครู มาเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากชุดการสอน บทบาทของนักเรียน

ที่ครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบ มีดังนี้

1. ตั้งใจฟังคำอธิบายจากครู เมื่อครูนำเข้าสู่บทเรียน สรุปบทเรียน และอธิบายเนื้อหาบางอย่างจนเข้าใจ ถ้าสงสัยต้องถามทันที
2. เมื่อได้รับชุดการสอนแล้ว ต้องอ่านบัตรคำสั่งอย่างตั้งใจ และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
3. เมื่อมีคำสั่งให้ "อภิปราย" ต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็นด้วยความตั้งใจ แต่ไม่พูดเสียงดังเกินไป
4. ร่วมมือประกอบกิจกรรมกับเพื่อนร่วมกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงด้วยความตั้งใจ
5. เมื่อได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม ต้องพยายามดูแลกิจกรรมของกลุ่มให้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อย ไม่วางอำนาจข่มผู้อื่น และเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น
6. สมาชิกของกลุ่มต้องปฏิบัติตามคำสั่ง หรือสิ่งที่หัวหน้ากลุ่มมอบหมายให้
7. หัวหน้ากลุ่มอาจช่วยแบ่งเบาภาระของครู เช่น ช่วยแจกชุดการสอน หรือช่วยควบคุมเครื่องมือสอน เช่น เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น
8. เมื่อทำงานกลุ่มเรียบร้อยแล้ว หัวหน้าจะรวบรวมงานของสมาชิกส่งครู
9. เมื่อมีปัญหาให้ยกมือ หรือเดินมาถามครู ห้ามส่งเสียงรบกวนผู้อื่น
10. เมื่อได้รับมอบหมาย นักเรียนจะช่วยคิดวิธีแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ หรือทดแทนกระดานนิเทศและผนังห้องเรียน ต้องเป็นคนช่างสังเกต นำสิ่งที่น่าสนใจมาให้เพื่อนร่วมชั้นดู
11. เมื่อมีการประเมินผลการเรียน นักเรียนจะต้องทำข้อสอบหรือแบบฝึกหัด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2518 : 19)

ข้อดีของการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

1. สร้างบรรยากาศการเรียนตามความสนใจของนักเรียน

2. ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. ปักการทำงานเป็นหมู่คณะ เคารพในสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ส่งเสริมเสรีภาพของนักเรียนในการแสดงความคิดเห็น
5. เปิดโอกาสให้ครูได้ใกล้ชิดกับนักเรียนทุกกลุ่ม ให้ครูได้สังเกตพัฒนาการของนักเรียนที่ยิ่งขึ้น
6. ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มิใช่เป็นการที่ครูบังคับให้นักเรียนจำและท่องจำเพียงอย่างเดียว
7. ให้ครูตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการค้นคว้าหาความรู้ในวิชาที่สอนเพิ่มเติมสำรวจแหล่งวัสดุ อุปกรณ์ และคิดค้นประดิษฐ์อุปกรณ์ต่าง ๆ ขึ้นเองได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2518 : 12)

สื่อประสมในชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า การใช้สื่อประสม หมายถึง การอาศัยหลักการนำเอาสื่อการสอนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และมีคุณค่าที่จะส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างมีระบบ สื่อการสอนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อเร้าความสนใจในขณะที่อีกอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริง และเนื้อหา และอีกชนิดหนึ่งอาจใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและป้องกันความเข้าใจความหมายผิด

ไชยยศ เรืองสุวรรณ กล่าวว่า การสอนโดยใช้สื่อประสม หมายถึง ระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการหลายประเภทมาใช้ปรับปรุงการเรียนรู้อของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) กล่าวว่า การสอนโดยใช้สื่อประสม คือการเลือกใช้สื่อทัศนูปกรณ์หลาย ๆ อย่างให้เหมาะสม เพื่อนำมาสัมพันธ์เข้าด้วยกันกับการเรียน โดยสื่อมากกว่าหนึ่งอย่างเพื่อสอนหนึ่งเนื้อหา หรือสอนในเวลา 1 ชั่วโมง

จะเห็นได้ว่า การใช้สื่อประสมนั้น หมายถึง การนำเอาสื่อการสอนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และมีคุณค่าที่จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน การใช้สื่อประสมจะช่วยให้

ผู้เรียนมีประสบการณ์จากประสบการณ์ที่ผสมผสานกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนในสิ่งที่ต้องการด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของสื่อประสม

1. ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองตามที่ต้องการจากแหล่งความรู้หลายแห่ง
2. ช่วยประหยัดเวลา ไม่ต้องเรียนสิ่งที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว
3. ช่วยลดจำนวนนักเรียนสอบตก เพราะว่าทั้งนักเรียนเก่งและนักเรียนอ่อนต่างก็เรียนจนเสร็จ แม้จะใช้เวลาดังกัน
4. สามารถวัดได้ว่า ประสบการณ์ใดในสื่อการสอนประสบผลสำเร็จ และ ประสบการณ์ใดไม่ประสบผลสำเร็จ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

การสร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษาระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย

ความหมายและชนิดของสัมพันธภาพ

สัมพันธภาพ หมายถึง การที่บุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนหาความรู้จัก และติดต่อเกี่ยวข้องกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจเป็น เดือน ปี หลาย ๆ ปี หรือตลอดชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิด ลักษณะของสัมพันธภาพ เช่น สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย จะมีเวลานานเท่ากับระยะเวลาที่ผู้ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล สัมพันธภาพระหว่าง พ่อ แม่ ลูก จะมีอยู่ตลอดชั่วชีวิต ฯลฯ

มีผู้ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยในรูปของการรักษาไว้คือ

ฮอฟลิง และ ลีนิงเจอร์ (Hofling and Leininger 1967 : 31)

ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยในรูปของการรักษาว่า เป็นกระบวนการการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน คือ พยาบาลและผู้ป่วย โดยพยาบาลเป็นผู้ใช้ขั้นตอนของกิจกรรมและการปฏิบัติอย่างมีจุดมุ่งหมายในอันที่จะให้เกิดประโยชน์

แก่ผู้ป่วย สัมพันธภาพที่มีคุณภาพสำหรับการรักษาและในการประกอบวิชาชีพนั้น ไม่เพียงแค่ว่าพยาบาลจะต้องรู้ตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ และทำไมจึงทำเช่นนั้นเท่านั้น แต่พยาบาลจะต้องรู้ว่าตนเองจะสามารถช่วยเหลือผู้ป่วยได้โดยวิธีใด ระยะเวลา การปฏิบัติงานเพื่อการรักษาผู้ป่วยจะต้องทำอย่างมีระบบ และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจในแต่ละระยะของสัมพันธภาพ

สจวต และ ซันดีน (Stuart and Sundeen 1979 : 41) ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยในรูปของการรักษาว่า เป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเป็นประสบการณ์ที่จะช่วยให้ผู้ป่วยสามารถแก้ไขอารมณ์ของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น . . . ในสัมพันธภาพนี้ พยาบาลจะใช้ตนเองและใช้เทคนิคเฉพาะทางในการปฏิบัติงานกับผู้ป่วย เพื่อช่วยให้พฤติกรรมของผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไป โดยทั่วไปจุดมุ่งหมายของสัมพันธภาพในรูปของการรักษานั้นมุ่งที่จะช่วยให้ผู้ป่วยเป็นผู้ใหญ่ขึ้น พร้อมทั้งมีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้นด้วย คือ การรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ยอมรับและนับถือตนเองเพิ่มขึ้น สามารถที่จะสร้างความสนิทสนม กับคน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นได้ เป็นตัวของตัวเอง สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น และประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

จินตนา ยูนิพันธ์ (2524 : 141) ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยในรูปของการรักษา คือ การกระทำของพยาบาลที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ป่วยเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และพฤติกรรมของตนเอง โดยพยาบาลให้โอกาสและจัดสถานการณ์ให้ผู้ป่วยทดลองพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้นั้น ๆ

สุนีย์ คันทิตานันต์ (2527 : 68) ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยในรูปของการรักษาว่า คือ สัมพันธภาพที่มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือผู้ป่วยได้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด หัตถ์คติ และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมไม่ควร ไม่สมวัย ไปเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกว่า . . . พยาบาลสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยเหล่านี้เพื่อช่วยผู้ป่วยให้เกิดการเรียนรู้ใหม่เกี่ยวกับตัวเอง ความยุ่งยากและปัญหาของเขา รวมทั้งหัตถ์คติของเขาที่มีต่อตัวเองและผู้อื่น ช่วยเขาให้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเอง เพื่อให้เขาสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสร้างสรรค์ต่อตัวเอง ครอบครัว และชุมชน

จากความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยในรูปของการรักษา
ที่นักวิชาการกล่าวไว้ข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยใน
รูปของการรักษา เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความสามารถของตนเองและเทคนิคเฉพาะทาง
เป็นกระบวนการการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลและผู้ป่วย โดยพยาบาลมีจุดมุ่งหมายที่
จะกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ป่วยเกิดการ เรียนรู้ เกี่ยวกับตนเองและพฤติกรรมของตนเอง
เพื่อที่ผู้ป่วยจะสามารถเข้าใจและเกิดการยอมรับนับถือตนเอง สามารถতিকท้อและสร้าง
สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นและปรับตัวได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนสามารถช่วยตนเอง
และปฏิบัติหน้าที่การงานได้

เกร็ก (Gregg 1963:1-4) ใ้แยกแยะสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้ป่วย
ออกเป็น 3 แบบ ตามลักษณะของสัมพันธภาพ คือ

1. พยาบาลหนึ่งคนติดต่อกับผู้ป่วยหนึ่งคน คือการที่พยาบาลหนึ่งคนติดต่อก่อสร้าง
สัมพันธภาพกับผู้ป่วยหนึ่งคน ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ความความจำเป็นที่เห็นในตัวผู้ป่วย แบ่ง
เวลาให้ผู้ป่วยอย่างสมส่วน ช่วยผู้ป่วยให้พำความรู้จักตนเองใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมาย
ขั้นสุดท้าย คือ ให้มีการ เปลี่ยนแปลงค่านิยมทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่สร้าง
สรรคของผู้ป่วย ทรวามี เรียกสัมพันธภาพแบบนี้ว่า สัมพันธภาพแบบตัวต่อตัว

2. พยาบาลหนึ่งคนสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยเป็นกลุ่ม คือ การที่พยาบาล
ติดต่อกับผู้ป่วยในกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ป่วยใน community meeting ใน group
therapy หรือ Family therapy โดยพยาบาลอาจทำหน้าที่เป็น ผู้รักษา ถ้าหากว่า
พยาบาลผู้นั้นมีความรู้และความชำนาญทางคลินิกเป็นอย่างดี หรือเป็น Co-therapist
ผู้รักษาร่วมกับบุคลากรจิตเวชอื่น ๆ ที่มีความชำนาญมากกว่า นอกจากนี้ยังมีโอกาสติดต่อกับ
ผู้ป่วยในกลุ่มอื่น ๆ เช่น Social group, recreation group เป็นต้น

3. พยาบาลพบกับผู้ป่วยโดยไม่ได้มีการวางแผน บทบาทของพยาบาลที่ไม่มี
โครงสร้างแน่นอน เช่น การพบปะหักทหายกับผู้ป่วยเป็นประจำในที่พักผู้ป่วยหรือเมื่อพบ
ผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลในชุมชน พยาบาลยังคงต้องติดต่อกับผู้ป่วยเพื่อการรักษาอยู่ ไม่
ว่าจะอยู่ในสถานที่เช่นไร

จุดมุ่งหมายของการใช้สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย

การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยทางจิตเวช เพื่อให้เกิดผลดีในด้านการรักษา แก่ผู้ป่วยนั้น พยาบาลจะต้องสร้างสัมพันธภาพทั้งแบบตัวต่อตัวกับผู้ป่วย และเป็นกลุ่ม จุดมุ่งหมายในการใช้สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยเพื่อการรักษาพยาบาล ก็คือ

1. เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาที่ผู้ป่วยมีอยู่ในปัจจุบันได้ โดยพยาบาลจะไม่คำนึงถึงปัญหาในอดีตของผู้ป่วย จะให้ความสนใจในสิ่งที่ตามมาเฉพาะ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาปัจจุบันเท่านั้น เช่น ผู้ป่วยมาโรงพยาบาลด้วยปัญหาของความเศร้าเนื่องจากสอบตก ความสนใจของพยาบาลที่มีต่อผู้ป่วยในขณะนี้คือผู้ป่วยคิดอย่างไร หรือรู้สึกอย่างไรในขณะนี้ พยาบาลจะไม่พูดถึงว่าเขารู้สึกอย่างไร เมื่อทราบว่าสอบตก จุดมุ่งหมายของพยาบาลในขณะนี้ คือ มุ่งที่จะช่วยให้ผู้ป่วยปรับตัวได้กับปัญหาปัจจุบันของเขา

2. เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยมองเห็นปัญหาของตนเอง โดยเอาปัญหาที่ผู้ป่วยบอกมาเป็นหัวข้อในการสนทนา เช่น ผู้ป่วยมีปัญหาหลงนึกว่าตนเองตั้งครรภ์ จะให้คำแนะนำให้ ห้าง ๆ ที่ได้รับการตรวจจากแพทย์แล้วว่าไม่ได้ตั้งครรภ์ เป็นหน้าที่ของพยาบาลจะหา ข้อมูลเพิ่มเติมให้กับผู้ป่วย โดยถามจากผู้ป่วยนั่นเอง เช่น ประจำเดือนชามากก็เดือน ใดรับการตรวจครรภ์โดยวิธีใดบ้าง ตรวจจากที่ใด ขนาดของครรภ์ในขณะนี้เป็นอย่างไร ประวัติกារห้ามมันของสามี จากข้อมูลเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ป่วยได้คิดว่าเขาคงครรภ์ หรือไม่ ความหลงนึกของผู้ป่วยเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากสิ่งอื่นซึ่งพยาบาลจะทราบได้จาก การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ป่วยต่อไป

3. เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยยอมรับว่าเขามีส่วนที่จะต้องแก้ไขปัญหามาของเขาเอง คือ ให้ผู้ป่วยรับรู้ว่าเขามีส่วนที่จะต้องรับผิดชอบการแก้ไขปัญหามาของเขาด้วย เช่น ผู้ป่วย บอกพยาบาลว่าเขารู้สึกว่าความทุกข์มากที่มีลมชักอยู่ตลอดเวลา พยาบาลนอกจากจะรับ หึงและถามถึงความรู้สึกและความคิดเกี่ยวกับอาการของเขาแล้ว ยังต้องบอกกับผู้ป่วย ให้รับรู้ว่าตัวเขาจะต้องมีส่วนช่วยในการสังเกตอาการที่เกิดขึ้นด้วย ว่ามักจะมีอาการ ไรเวลาใด กำลังคิดหรือทำอะไรอยู่ เวลาใดไม่เกิด ซึ่งนอกจากจะช่วยสังเกตแล้วยัง ต้องช่วยกันหาสาเหตุด้วย

4. ช่วยให้ผู้ป่วยต่อสู้กับปัญหาอย่างมีเหตุผล เช่น ผู้ป่วยบอกพยาบาลว่า เวลาเมื่อมึนหัวรู้สึกรำคาญและหงุดหงิดใจมากอยากจะทำเพื่อให้ออกจากสภาพที่ทรمانนั้นไป ในกรณีเช่นนี้ พยาบาลควรหาทางออกที่เหมาะสมให้ผู้ป่วย เช่น แนะนำให้ผู้ป่วยมาหาพยาบาลเมื่อเกิดอาการนั้น ๆ ขึ้น และเอาความรู้สึกในขณะนั้นให้พยาบาลฟัง เพื่อจะได้ช่วยกันหาทางช่วยเหลือผู้ป่วยให้ออกจากความทุกข์ทรمانที่มีอยู่ในขณะนั้นได้

5. ช่วยให้ผู้ป่วยหาทางแก้ไขปัญหาได้ โดยให้ผู้ป่วยเข้าถึงความรู้สึกของเขามีที่ต่อบุคคลหรือสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ออกมา พยาบาลช่วยวิเคราะห์ความรู้สึกนั้น และหาทางแก้ไขปัญหานั้นร่วมกับผู้ป่วย แล้วกระตุ้นผู้ป่วยให้ตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตหนึ่งที่เขาเห็นว่าเหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหานั้น

6. ช่วยให้ผู้ป่วยได้ทดสอบพฤติกรรมใหม่ ๆ เช่น เมื่อผู้ป่วยตัดสินใจเลือกวิถีปฏิบัติสำหรับการแก้ไขปัญหานั้นแล้ว พยาบาลจะกระตุ้นให้ผู้ป่วยนำไปประพฤติกปฏิบัติต่อไป โดยพยาบาลคอยให้กำลังใจและให้ความมั่นใจกับผู้ป่วย

7. ช่วยผู้ป่วยได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยพยาบาลให้ประสบการณ์ที่ดีในการติดต่อสื่อสารแก่ผู้ป่วย

8. ช่วยผู้ป่วยให้เกิดทักษะในการเข้าสังคม เช่น พยาบาลเข้ากลุ่ม โดยคอย ๆ ให้ผู้ป่วยได้มีส่วนร่วมในกลุ่มไปทีละเล็กทีละน้อย

9. ช่วยให้ผู้เข้าใจพฤติกรรมของตนเอง โดยช่วยให้ผู้ป่วยเข้าใจในการกระทำของตนเองทุกอย่าง เช่น ผู้ป่วยมีความรู้สึกว่าเขาหงุดหงิดหรือท้อ พยาบาลช่วยให้ผู้ป่วยตระหนักว่าความรู้สึกของเขานั้นเกิดจากความกังวลของเขานั้นเอง

เทคนิคในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษา

ในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษา นอกจากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังต้องนำเทคนิคในการตอบสนอง (responsive dimensions) และการแสดงออก (active dimensions) มาใช้กับผู้ป่วย ดังนี้

1. ความเข้าใจอย่างมีสติ (Empathic understanding) หมายถึง การเข้าใจผู้อื่นอย่างมีสติ ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษา

Empathy จะเกิดขึ้นได้ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (จินตนา ยูนิพันธ์ 2524 : 149)

ขั้นที่ 1 เอาตัวเราไปใส่ในสถานการณ์ของผู้ป่วย ปล่อยให้มีความรู้สึกเหมือนผู้ป่วยในขณะนั้น

ขั้นที่ 2 พยายามรวบรวมประสบการณ์และความรู้สึกของพยายามเอง หากเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ของผู้ป่วย เป็นขั้นที่เอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยมาใส่ตัวเรา พยายามจะเป็นตัวของตัวเอง

ขั้นที่ 3 พยายามนำประสบการณ์ทั้ง 2 ขั้น มารวมกัน โดยที่พยายามยังเป็นตัวของตัวเองอยู่ จะทำให้พยายามเข้าใจผู้ป่วยแบบ Empathic understanding

ขั้นที่ 4 เป็นขั้นสุดท้าย เมื่อพยายามเข้าใจผู้ป่วยแล้ว ให้การช่วยเหลือผู้ป่วยแล้วก็แยกตัวออกจากเหตุการณ์ของผู้ป่วย คล้ายกับขั้นสุดท้ายของการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้ป่วยในรูปของการรักษา พยายามจะไม่มีความรู้สึกเหมือนผู้ป่วยอีกต่อไป

2. ความชัดเจน (Concreteness) คือ ในการพูดหรือมีพฤติกรรมใด ๆ ต่อผู้ป่วย พยายามจะพูดอย่างชัดเจน หรือแสดงออกอย่างเปิดเผย ไม่พูดหรือแสดงพฤติกรรมแบบคลุมเครือ พูดสองแง่สองมุม

3. ความจริงใจ (Genuineness) เป็นการแสดงความจริงใจต่อผู้ป่วย เช่น เราโกรธกับผู้ป่วยตรง ๆ ว่า "คุณทำให้ฉันโกรธ" การพูดแบบปิดคำพูด การใส่แสร้งพูด อย่าคิดว่าผู้ป่วยจะไม่ทราบ

4. การนับถือ (Respect) เป็นการแสดงการยอมรับนับถือผู้ป่วยในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีปัญหา จึงทำให้เขาเป็นอย่างนี้ ซึ่งไม่ใช่เป็นความผิดของเขา

5. การเผชิญหน้า (Confrontation) พยายามจะต้องเผชิญหน้ากับผู้ป่วย เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้ป่วยเกิดการเรียนรู้ใหม่เกี่ยวกับตนเอง เกี่ยวกับพฤติกรรมของเขาที่กระทบกระเทือนต่อผู้อื่น หรือพฤติกรรมของเขาที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยมีหลักดังนี้

- ไม่โต้เถียงผู้ป่วย
- ไม่ตำหนิผู้ป่วยทั้งน้ำเสียงและหาที่

6. การเข้าถึงปัจจุบัน (Immediacy) คือ มุ่งแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้ป่วยในปัจจุบันมากกว่าพฤติกรรมในอดีต โดยให้ผู้ป่วยได้รับรู้พฤติกรรมของเขาที่เกิดขึ้น เช่น ความคิด ความรู้สึกในเหตุการณ์ที่เพิ่งผ่านมาของเขา จะเป็นจุดใหญ่ที่จะนำมาแก้ไข ตัวอย่างเช่น ผู้ป่วยมีปัญหาวาทุกครั้งที่อยู่โรงรถจะทำลายของพยายามหาวิธีให้ผู้ป่วยรู้วิธีควบคุมอารมณ์ แต่เมื่อพบผู้ป่วย ผู้ป่วยพบปัญหาใหม่ พยายามต้องช่วยรีบแก้ปัญหานั้นใหม่ให้ ไม่เอาเรื่องเก่ามาพูด

7. การเปิดเผยตนเอง (Self-disclosure) การเปิดเผยตัวเองของพยาบาล พยาบาลจะต้องเปิดเผยความคิด ความรู้สึก คุณค่า ทัศนคติของตนเอง โดยอาจบอกกับผู้ป่วยถึงความเหมือนหรือความแตกต่างตามประสบการณ์ ความรู้สึก การเปิดเผยตนเองเช่นนี้จะนำไปสู่สัมพันธภาพที่แน่นแฟ้น และทำให้ผู้ป่วยรู้สึกว่าได้รับการนับถือจากพยาบาล แสดงถึงความจริง และความซื่อสัตย์ต่อผู้ป่วยด้วย แต่พยาบาลไม่ควรจะเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อผู้ป่วย และต้องมีเป้าหมายเพื่อการรักษาเท่านั้น

พยาบาลที่จะใช้สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยเพื่อการรักษา ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ต้องรู้จักตนเอง และมีความเข้าใจตนเองพอสมควร เพราะการเข้าใจและรู้จักตนเอง เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเข้าใจผู้อื่น พยาบาลจะต้องรู้ว่าตนเองมีจุดอ่อนอะไร มีจุดเด่นอะไร มีประสบการณ์ มีความรู้ ความสามารถ และ ความถนัดด้านใด มีความสามารถที่จำกัดเพียงใด

2. มีบุคลิกที่ประสมประสาน (Integrity) พหุที่ผู้ขอความช่วยเหลือจะเชื่อถือและวางใจ ไม่เป็นผู้ที่มีความคิดเบี่ยงเบนจากเกณฑ์ปกติ หรือมีพฤติกรรมแปรปรวน กลุ่มที่คลุมร้าย

3. มีความสม่ำเสมอ (Consistency) มีการแสดงออกที่ตรงกับความ รู้สึก มีความสม่ำเสมอทั้งคำพูดและการกระทำ

4. มีความจริงใจ (Genuine) ต่อผู้ป่วยทั้งการกระทำและคำพูด

5. มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้ป่วย ให้เวลากับผู้ป่วยแม้ว่างานอื่นจะรัดตัว
6. มีความเข้าใจและเห็นใจในความทุกข์ของผู้ป่วย (Empathy)
7. เป็นผู้ฟังที่ดี เฝ้ามองฟังความทุกข์ของผู้ป่วย
8. เป็นผู้ที่มีทัศนคติทางคำปรึกษา และอารมณ์เหมาะสมกับวัย รู้จักเก็บความลับของผู้ป่วย สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้
9. เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีความเป็นมิตร มีความสนใจ และห่วงใยผู้ป่วย
10. เป็นผู้ที่ยุ่ป่วยรู้จักดีพอ ต้องมีการสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความรู้จักคุ้นเคยจนผู้ป่วยเชื่อถือไว้วางใจ (สุวินัย เกี่ยวกิ่งแก้ว 2527 : 71-72)

ขั้นตอนในการสร้างสัมพันธภาพแบบตัวต่อตัวเพื่อการรักษาระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย

เพื่อให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยได้ง่ายขึ้น นักวิชาการทางการพยาบาลจิตเวชหลายท่าน ได้แบ่งขั้นตอนของการสร้างสัมพันธภาพแบบตัวต่อตัวระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย เป็นระยะต่าง ๆ 3 ระยะ คือ (สุวินัย คันทิตตานานนท์ 2522 : 69-80)

1. ระยะแรกเริ่มของสัมพันธภาพ (Initial Phase หรือ Orientation Phase) คือระยะแรกเริ่มหรือระยะทำความรู้จักกัน เป็นระยะที่พยาบาลและผู้ป่วยเปรียบเสมือนคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน ฉะนั้นสิ่งที่จำเป็นในขณะนี้ คือ การทำความรู้จักคุ้นเคยกัน และให้ผู้ป่วยได้เรียนรู้ความเป็นไปเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขาให้มากที่สุด ส่วนพยาบาลนั้นยอมรับรู้จักผู้ป่วยและเข้าใจความเป็นไปเกี่ยวกับอาการของโรคจากประวัติส่วนตัวของผู้ป่วยค่อนข้างดีแล้ว สิ่งแรกที่พยาบาลจะกระทำในระยะเริ่มต้น คือ การแนะนำตนเอง การบอกวัตถุประสงค์ของการมาคุยกับผู้ป่วย บอกวัน เวลา สถานที่ที่พยาบาลจะมาพบ การพบแต่ละครั้งจะต้องใช้เวลานานหน่อยเท่าใด และควรจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ซึ่งทำให้ผู้ป่วยทราบว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นกับเขาในวันต่อ ๆ ไป และเพื่อให้ผู้ป่วยได้มีเวลาปรับตัว

ในระยะแรกของการสร้างสัมพันธภาพนี้ พยาบาลต้องใช้ความสังเกตอย่างละเอียดรอบคอบ และฟังผู้ป่วยพูดให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ต้องให้ความสนใจ

ต่ออีกปฏิกิริยาที่ผู้ป่วยแสดงออก เช่น วิดกกังวอด เลื่อนลอย เสร้า ซึม หรืออาการที่แสดงออกถึงความเจ็บป่วยทางกาย การแสดงความเอาใจใส่และหาที่ที่เป็นมิตรของพยาบาลในระยะเริ่มต้นของการสร้างสัมพันธภาพเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะก่อให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ และศรัทธาในตัวพยาบาล ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างสัมพันธภาพในระยะต่อไปนี้ ผู้ป่วยส่วนมากจะทดสอบความจริงใจของพยาบาลในระยะเริ่มต้นนี้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพยาบาลที่ต้องแสดงให้ผู้ป่วยเห็นว่าพยาบาลเป็นบุคคลที่เชื่อถือไว้วางใจ และช่วยเหลือ

อย่างไรก็ตาม ในระยะนี้ผู้ป่วยยังมีความต้องการพึ่งพยาบาลทั้งร่างกายและจิตใจมากกว่าช่วงอื่น เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากความเจ็บป่วย ทำให้เกิดความไม่สมดุลทั้งทางร่างกายและอารมณ์ พฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของผู้ป่วยอาจถอยกลับไปสู่สภาพของความเป็นเด็กอีกครั้งหนึ่ง พยาบาลจะอนุญาตให้ผู้ป่วยแสดงออกได้ในบางครั้ง เพื่อเป็นการยอมรับผู้ป่วย แต่จะไม่ปล่อยให้ผู้ป่วยถอยกลับไปสู่วัยเด็กจนเกินไป เพราะจะเป็นการยากที่จะดึงผู้ป่วยกลับมาสู่ความรับผิดชอบในภายหลัง

2. ระยะดำเนินของสัมพันธภาพ (Maintaining the relationship or working phase)

ระยะนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้ผ่านพ้นระยะที่ผู้ป่วยทดสอบพยาบาลจนแน่ใจแล้วว่าพยาบาลเป็นบุคคลที่เขาเชื่อถือไว้วางใจได้ ช่วยเหลือเขาได้ เป็นระยะที่ผู้ป่วยจะเปิดเผยตนเองมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ของผู้ป่วยทั้งเก่าและใหม่จะถูกนำมาแก้ไขเป็นส่วนใหญ่ พยาบาลจะเกิดความเข้าใจผู้ป่วย เรียนรู้ถึงปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคที่มาขัดขวาง ทำให้เกิดความคับข้องใจต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนั้นยังทำให้พยาบาลมองเห็นวิธีต่อสู้กับปัญหาและการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาของผู้ป่วยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น วิธีที่ผู้ป่วยนำมาใช้ดูเป็นทางออกที่ถูกและเหมาะสม พยาบาลก็จะสนับสนุนให้เขาใช้วิธีนั้นต่อไป ถ้าเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสม เช่น การถดถอย (regression) การถอยหนี (with drawn) การสร้างงานใหม่ที่ไม่เป็นจริง (fantasy world) ฯลฯ พยาบาลจะช่วยแก้ไข เปลี่ยนวิธีต่อสู้เพื่อค้ำผู้ป่วยให้เข้าสู่วิถีทางที่ถูกตกลงต่อไป

ปัญหาที่พยาบาลอาจพบในระยะนี้ คือ การมองไม่เห็นปัญหาที่แท้จริงของผู้ป่วย เห็นปัญหาคามผู้ป่วย วินิจฉัยปัญหาจริง ๆ ไม่ออก ปัญหาดังกล่าวพยาบาล

สามารถจัดให้หมดไปได้ โดยการให้ความสนใจผู้ป่วยอย่างแท้จริง การสนทนาควรให้ผู้ป่วยเป็นฝ่ายเริ่มทนก่อน เพื่อที่ว่าผู้ป่วยมีความวิตกกังวลอะไรอยู่ในใจ แมคอาร์เดิล (McArdle) ซึ่งได้ศึกษาผู้ป่วยเป็นรายกรณี (Case study) ถึงการใช้ตนเองเพื่อนำมาศึกษาผู้ป่วยเรื้อรัง โดยวิธีสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยแบบตัวต่อตัว ได้ระบุว่า เป้าหมายในการรักษาของพยาบาลโดยวิธีดังกล่าวนี้ คือ พยาบาลจำเป็นต้องมองสิ่งแวคล้อมของผู้ป่วยตามที่ผู้ป่วยได้มองเห็น และพยาบาลจะทราบได้ว่าผู้ป่วยมองเห็นสิ่งแวคล้อมเป็นอย่างไรนั้น ก็โดยการสังเกตจากคำพูดและปฏิกิริยาของผู้ป่วยนั่นเอง

หน้าที่สำคัญของพยาบาลในระยะนี้ คือ การฟังอย่างตั้งใจ การซักถาม การช่วยผู้ป่วยไคร่ระบายความรู้สึกหรือความในใจออกมาให้ไคร่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การช่วยประคับประคองจิตใจ และช่วยแนะแนวทางเพื่อแก้ปัญหาารวมกัน

3. ระยะสิ้นสุดของสัมพันธภาพ (Terminating phase) สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้ป่วยจำเป็นต้องมีการสิ้นสุด การสิ้นสุดของสัมพันธภาพแบบตัวต่อตัวระหว่างพยาบาลและผู้ป่วย ก็คือ การที่พยาบาลไม่ต้องพบผู้ป่วยเป็นรายบุคคลอีกต่อไป แต่การพบปะประจำวันภายในที่ผู้ป่วยยังคงเป็นไปเช่นเดิม การสิ้นสุดของสัมพันธภาพอาจมีสาเหตุหลายประการ เช่น ผู้ป่วยเข้มแข็งขึ้น เข้าใจตนเองและเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดีแล้ว ผู้ป่วยกลับมา ผู้ป่วยย้ายสถานที่รักษา พยาบาลย้ายจากไป เป็นต้น

หน้าที่ของพยาบาลที่จะต้องปฏิบัติในระยะนี้ โดยสรุป คือ

1. ประเมินผลการรักษาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยได้รับจากการรักษา
2. สนับสนุนให้มีการส่งต่อผู้ป่วยไปยังบุคคลที่จะเป็นที่พึ่งของผู้ป่วยได้ ทั้งนี้เพราะการสร้างสัมพันธภาพในรูปของการรักษา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยได้รู้จักพึ่งพาผู้อื่นในโอกาสที่จำเป็น ช่วยผู้ป่วยให้มีความไว้วางใจบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา เช่น คู่สมรส ญาติ นายจ้าง เพื่อน เป็นต้น
3. ร่วมกับผู้ป่วยในการยุติการรักษา โดยช่วยผู้ป่วยให้สามารถยอมรับการสิ้นสุดของสัมพันธภาพได้

การสิ้นสุดของสัมพันธภาพอาจทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดอรรณแก่ทั้ง
 พยาบาลและผู้ป่วย ทำให้เกิดความรู้สึกเสียใจ รู้สึกสูญเสีย รู้สึกเศร้าได้ เวเนเนน
 (Vennen) กล่าวว่า คนส่วนมากจะมองเห็นการสิ้นสุดของสัมพันธภาพว่าเป็นกระบวนการ
 ที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด เป็นกระบวนการที่ทำไ้คลายความยากลำบาก ทำให้
 จิตใจหนักๆ ไม่ยอมรับและก่อให้เกิดความรู้สึกอ้างว้างว่าเหวในที่สุด การสิ้นสุดของ
 สัมพันธภาพเปรียบเสมือนการขาดจากการ เป็นส่วนหนึ่งของบุรุษ และ การเป็นส่วน
 หนึ่งของบุรุษการรักษา และเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราวในการรักษาด้วยจิตบำบัด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า ยังไม่พบว่า
 มีผู้ใดทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างชุดการสอนวิชาการพยาบาลจิตเวช แต่ก็มีผลงาน
 วิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้
 หลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะขอแยกกล่าวเป็นระดับการศึกษามัธยมศึกษา
 ตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

ปีพุทธศักราช 2518 ปรัชญา ใจสะอาด (2518 : 98-99) ได้ทำการ
 วิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ใน
 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมี
 ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ (เกณฑ์มาตรฐาน 90/90) และผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนโดยใช้ชุดการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนดีขึ้น โดยผลการทดสอบ
 ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และใน
 ปีเดียวกันนี้เอง อุไร วันดี (2518 : 74) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบผล-
 สัมฤทธิ์วิชาภาษาไทยของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาในห้องเรียนแบบ
 ครุเป็นศูนย์กลางและแบบศูนย์การเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
 ภาษาไทยของนักศึกษาที่เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน และแบบครุเป็นศูนย์กลาง

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการเรียนจากห้องเรียนแบบศูนย์ การเรียน ทำให้นักศึกษาคจำเนื้อหาได้ยาวนานกว่าการเรียนจากห้องเรียนแบบครู เป็นศูนย์กลาง

นอกจากนี้ ม.ล.เสริมแสง พันธุ์มสุท (2518 : 269) ได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนและแบบครูเป็นศูนย์กลาง โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน กลุ่มควบคุมสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง กลุ่มทดลองสอนในห้องเรียน แบบศูนย์การเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มควบคุมและ กลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ นักเรียนที่เรียน ในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนในห้อง- เรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีความ คงทนในการจำเนื้อหาวิชาได้มากกว่านักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ม.ล.เสริมแสง พันธุ์มสุท ยังสังเกตพบว่า นักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบ ศูนย์การเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นต่อการเรียนมาก ต่างตื่นตัวและสนุกเพลิดเพลินกับสื่อการเรียนต่าง ๆ และการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ นั้นส่วนมากตั้งใจเรียน ร่วมมือกันทำงานและมีความรับผิดชอบดี

ในปี พ.ศ. 2520 สุเทพ อ่อนใส (2520 : 41) ได้ทดลองเปรียบเทียบผลการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนและแบบครูเป็นศูนย์กลาง ในวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนในห้องเรียน แบบศูนย์การเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไปสูงกว่านักเรียนที่เรียน ในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีทัศนคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ สูงกว่านักเรียนที่เรียน ในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในปีเดียวกัน รัตน์ ทฤษฎารมย์ (2520 : 45) ได้ทำการทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน วิชาวรรณคดีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2503 ใน ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนและแบบครูเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ ในการเรียนวิชาวรรณคดีไทย ของนักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน และ

แบบครูเป็นศูนย์กลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือนักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาวรรณคดีไทยสูงกว่านักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง

นอกจากนั้น ในปี พ.ศ. 2520 นี้ ยังได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนอีก คือ ศรีวิไล คอกจันทร์ (2520 : 169) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาไทย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนกับนักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มต่างมีพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น และผลของคะแนนสอบหลังเรียนจบมทเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

ในปี พ.ศ. 2521 จุไรรัตน์ มะโนสร้อย (2521 : 205) ได้สร้างชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง กาศย์เนและกาศย์หอโคง ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้ นำไปใช้สอนได้ดี กล่าวคือนักศึกษาสามารถทำแบบฝึกหัดจากชุดการสอนและแบบสอบหลังเรียนมทเรียน ได้ดังนี้คือ ชุดการสอนชุดที่ 1 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 89.57/83.85 ชุดการสอนชุดที่ 2 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 90.00/91.78 จากเกณฑ์ 80/80 และคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยชุดการสอนที่สร้างขึ้นทั้ง 2 ชุด มีความรู้เพิ่มขึ้น

รสสุคนธ์ อนุกุล (2521 : 65) ได้สร้างชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนวิชาภาษาไทย หลักภาษาไทย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสามารถทำแบบฝึกหัดจากชุดการสอนและแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 91.05/91.42, 91.32/90.71 และ 91.41/90.36 จากเกณฑ์ 90/90 ชุดการสอนที่สร้างขึ้นทั้ง 3 หน่วย จึงมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้ นำไปใช้สอนได้ดี และจากการทดสอบปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนด้วยชุดการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในปี พ.ศ. 2527 จรรยา เอี่ยมสะอาด (2527 : 60) ได้ทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน และโดยวิธีสอนแบบบรรยาย ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความสนใจในวิชาภาษาไทยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า นักเรียนที่เรียนจากชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ซึ่งสรุปได้ว่า วิธีการเรียนแบบศูนย์การเรียนเป็นวิธีการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนที่ได้ผลดียิ่ง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏว่าได้มีการศึกษาทดลองกับวิชาการพยาบาลจิตเวชในนักศึกษาพยาบาลว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร

งานวิจัยต่างประเทศ

จากการสำรวจการวิจัยต่างประเทศ ไม่พบว่ามีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนทางการพยาบาลจิตเวช แต่พบว่าได้มีการวิจัยเกี่ยวกับชุดการสอนแบบอื่น ๆ และการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน และมีผลการวิจัยที่สอดคล้องและแตกต่างกันบ้าง ดังนี้

ปี ค.ศ. 1971 เบลล์ยา บรูซ มีคส์ (Bruce Meeks 1972 : 429-A) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนโดยใช้ชุดการสอนกับการสอนแบบธรรมดา ที่มหาวิทยาลัยไอโอวา ผลการวิจัยปรากฏว่า การสอนโดยใช้ชุดการสอนได้ผลดีกว่าการ

สอนแบบธรรมชาติ ซึ่งผลการวิจัยของ เฮลลีบา บรูซ มีคซ์ นี้ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อาร์มสตรอง (Armstrong 1972 : 5669-A) ซึ่งได้ทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบผลการ เรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสของผู้เริ่มเรียนในระดับวิทยาลัย ด้วยการสอนวิธีบรรยาย และเรียนจากชุดการสอนรายบุคคลชนิดสื่อประสม (Multi-Media Self-Instructional Package) ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนจากชุดการสอนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการฟัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียน 1 ใน 3 ของผู้เรียนอ่อนและเรียนเก่งมีความก้าวหน้าทางการ เรียนสูงกว่ากลุ่ม 1 ใน 3 ของผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนระดับปานกลาง และการใช้ชุดการสอนเป็นวิธีที่ได้ผลดีกับการเรียนภาษาฝรั่งเศสในระยะเริ่มต้นในระดับวิทยาลัย

ต่อมาในปี ค.ศ. 1972 แอน ลูซ แลงสตาฟ (Louis Langstaff 1973 : 1566-A) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและการประเมินผลชุดการสอนเพื่อการเรียนด้วยตนเองสำหรับการฝึกหัดครู โดยได้ใช้ครูประจำการและนักศึกษาคู 3 กลุ่ม มาศึกษาค้นคว้าชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วยสไลด์เทป 6 ชุด โปรแกรมคู่มือ ประกอบเพื่อเปรียบเทียบการสอนด้วยชุดการสอนกับการสอนแบบเดิม ผลการวิจัยพบว่า ทั้งครูประจำการ และนักศึกษาคูที่เรียนด้วยชุดการสอนมีพัฒนาการทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างโดดเด่น อีกทั้งการเรียนด้วยชุดการสอนยังช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนอีกด้วย

ในปี ค.ศ. 1973 โรเบิร์ต เฮนรี วิทเทียร์ (Whettier 1973 : 216-A) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของประสบการณ์จากศูนย์การเรียน ในการเปลี่ยนทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความแตกต่างกันเล็กน้อย เด็กหญิงมีความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่าเด็กชาย และเด็กชายเมื่อเริ่มเรียนมีความเข้าใจตนเองน้อยกว่าเด็กหญิง ในด้านทัศนคติ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทัศนคติต่างกันเล็กน้อย ส่วนคะแนนในด้านการอ่านซึ่งเป็นวิชาที่กระนั้น เด็กหญิงมีคะแนนสูงกว่าเด็กชาย

ค.ศ. 1974 เจมส์ เวสเลย์ แมคโคลแมน (McColeman 1975 : 109-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชุดการสอนกับความชอบในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักศึกษาระดับ 9 จำนวน 24 ห้องเรียน โดยแบ่งนักศึกษา

ออกเป็นกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองแยกเป็นกลุ่มที่เรียนด้วยชุดการสอน และเรียนด้วยชุดการสอนประกอบการอภิปรายกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า ความชอบในการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และในกลุ่มทดลอง นักศึกษาชอบเรียนแบบใช้ชุดการสอนประกอบการอภิปรายกลุ่มย่อยมากกว่า

ในปี ค.ศ. 1974 ริกบี (Rigbe 1974 : 949) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนโดยใช้ชุดการสอนแบบกิจกรรม กับวิธีสอนด้วยครูโดยตรง ในการสอนพิมพ์ที่ศึกษาระดับชั้นกลาง ในมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสอนโดยใช้ชุดการเรียนแบบกิจกรรมดีเท่ากัน และบางกรณีดีกว่าการสอนแบบเดิม ทั้งในด้านความเที่ยงตรงและความรวดเร็วในการพิมพ์ นอกจากนี้ยังพบว่า การสอนโดยใช้ชุดการเรียนแบบกิจกรรมเป็นเทคนิคการสอนที่ดี อีกทั้งนักศึกษายังมีทัศนคติที่ดีต่อชุดการเรียนแบบมีกิจกรรม

ค.ศ. 1975 กิลส์ (Giles 1975 : 3383-A) ได้วิจัยเรื่องศูนย์การเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบคุณค่าของศูนย์การเรียนในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์การเรียนเปิดโอกาสให้ครูได้สังเกตพฤติกรรมและสนองความต้องการของนักเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ส่วนประสิทธิภาพของศูนย์การเรียนนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาที่ครูนำความรู้ทางจิตวิทยามาใช้ได้มากน้อยเพียงใด

ค.ศ. 1977 จอห์น แพทริก แมคคาธี (John Patrick McCarthy 1977 : 1345-A) จากมหาวิทยาลัยยอร์ค วอชิงตัน ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการยอมรับและความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้บริหารของโรงเรียน Lake Bradock เกี่ยวกับเรื่องศูนย์การเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทั้งนักเรียน ครู และผู้บริหาร มีทัศนคติที่ดีต่อศูนย์การเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจ และสนใจในศูนย์การเรียน และความต้องการของนักเรียนที่จะเรียนโดยศูนย์การเรียนมีเปอร์เซ็นต์สูง

จากผลการวิจัยในต่างประเทศ พบว่า นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ระดับมัธยม และระดับประถม ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบศูนย์การเรียน และวิธีการสอนแบบอื่น ๆ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบธรรมดา จึงน่าสนใจว่าการเรียนแบบศูนย์การเรียนของนักศึกษาพยาบาลวิชาการพยาบาลจิตเวช จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย